

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 38.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒՍԻ 30, 1886

ԹԻԻ 5.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Կորուստը կոճակին դասը	33
Քրիստոնեայք ի՞նչ կարող են ընել ի Տան	33
Բուք կղզեաց Առաքելութիւնը	34
Պոլ Նաւապետին Փորձառութիւնը	34
Նիսիարայի ջրվէժը	35
Նորոգումն կենաց	36
Վիճակահանութիւնը յիտայիս	36
Մի միայն Մապաշտութիւն վիթթոր Հիւկոյի	36
Չէրմ կամ Պարբերական Տենդ	37
Եկեղեցին Աշխարհային Դատեր կարգադրելու է	37
Փշրանք	38
Նամակներ	38
Հանդէս Քաղաքական	39
Արժէք Դրամոյ	40

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն Շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է՝ ի Թուրքիա՝ 2 Մեճիտիյէ, վեց ամսեայն՝ 1 Մեճիտիյէ, կանխիկ, եւ հասող 40 փարս: Օտար երկրաց համար տարին 45 դանէկան, կանխիկ՝ Թոքատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան եւ բաժանորդագրութեան պատկանեալ նամակներ պարտ է ուղղել առ Մր: Հ. Ս. Պարբերմ, Ամերիկացի խան, Կ. Պոլիս:

Ամերիկայի Միտիսնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
 Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԽՄԲԱԹԵՐԹ
 Հ. Ս. ՊԱՐԵՐԵՄ, ՓՈՒՍՏԱՆԴՈՒՊՈԼԻՍ

ԿՈՐՈՒՍԵԱՆ ԿՈՃԱԿԻՆ ԴԱՍԸ

Հին պատմութիւն մը կը պատմուի պաշտօնէի մը վրայով թէ անգամ մը մինչ կը պատրաստուէր իւր հովուական այցելութեանց համար, գտաւ որ իւր շապիկին օձիքէն կոճակ մը պակաս էր, եւ յանկարծ բարի մարդուն համբերութիւնը հատաւ: Սրտնեղեցաւ եւ գանգատեցաւ, եւ ըսաւ անպատշաճ եւ խիստ խօսքեր, մինչև նորա բարի կինը յարտասուս փղձկելով սենեկէն մեկնեցաւ:

Մինչ օրուան ժամերը կ'անցնէին, հովիւը գնաց տեսնել ծերունի եղբայր Յովհաննէսը որ յօգացաւութեամբ ընկճեալ էր, եւ գտաւ որ նա համբերութեամբ եւ մինչև իսկ զուարթութեամբ կը կրէր իւր ցաւը: Երեսուն երիտասարդ եղբայր Սեպուհը որ ախտիւ հիւժեալ էր, եւ գտաւ որ լի էր անձկութեամբ մեկնելու եւ Երուսաղէմ հետ ըլլալու: Գրնաց ծերունի Տիկին Մարիամին խեղճ տնակը, եւ գտաւ որ նա մանկական

երջանկութեամբ կ'երգէր հին քաղցր երգերէն մին: Գնաց տեսնել զմանկամարդ Տիկին Գեղամեան որ մի քանի շաբաթ առաջ թաղած էր իւր միակ զաւակը, եւ գտաւ որ նորա հոգին ունէր վատահոլութիւն եւ խաղաղութիւն, վասն զի իւր վշտին մէջ Աստուծոյ սէրը ծագած էր իւր վրայ: Հովիւը գնաց տուն, կրելով իւր սրտին մէջ զոր ինչ տեսած էր իւր այցելութեանց միջոցին: Եւ երբ երեկոյ եղաւ, եւ նա նստած էր իւր թիկնաթուփին վրայ, իւր բարի կընոյ մօտ որ իւր ասեղով զբաղած էր, խորհելով նոյն տեսարաններուն վրայ՝ անկարող էր ծածկել իւր զբաղումները, եւ ըսաւ, «Ի՞նչ զարմանալի բան է շնորհքը: Ինչէր կ'ընէ: Չկայ ինչ որ անոր զօրութենէն վեր է: Չարմանալի, յիշաւ զարմանալի է: Ամէն ինչ ընել կարող է:» Այն ատեն մանկամարդ տիկինը իւր շնորհազարդ գլուխը վերցունելով ըսաւ. «Այո, իրապէս զարմանալի է, բայց կայ բան մը զոր կը թուի թէ Աստուծոյ շնորհքը կարող չէ ընել:» «Եւ ի՞նչ է այն», հարցուց նորա ամուսինը զարմանօք: «Կը թուի թէ կարող չէ զապել հովուի մը կիւրքը երբ շապիկին կոճակը պակաս է:» Շնորհաց վարդապետութեան նոր մեկնութիւն եղաւ այս բարեպաշտ հովուին: Եւ կը թուի մեղ թէ կան բազում այլ բարեպաշտ մարդիկ որք լաւ կ'ընեն եթէ ի միտ առնուն շնորհաց վարդապետութեան այս մեկնութիւնը: Կան բազում որ կրնան կանգնիլ առաջի մեծ բաղմութեան եւ «գաւառիկ զփրիստոս» որք կրնան ըլլալ յոյժ հեզ երբ անարգանք կրեն հրապարակային տեղ մը: որք կրնան հաճութեամբ չփել իւրեանց ձեռքերը եւ օրհնել զԱստուած վասն զօրութեան զոր կը յայտնէ կրօնը, եւ որք սակայն են այնչափ անզօր որ չեն կարող զրապել իւրեանց կիւրքն ի տան: Մեր կրօնին գեղեցկութիւնը եւ զօրութիւնը կը տեսնուին երբ կը ցուցնենք շնորհք փոքր բաներու մէջ: Տան մէջ իբր բարի փրիստոնեայ ապրելու համար կը կարօտինք աւելի շնորհաց քան որ

չափ հարկ է ունենալ կենաց հրապարակին վրայ:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԹԻ ԻՆՉ ԿԱՐՈՂ ԵՆ ԸՆԵՆ Ի ՏԱՆ

Հետեւեալը քաղուած է ճառէ մը որ խօսուած է պաշտօնէից ժողովոյ առջեւ յԱմերիկա:

(1) Պարբերական լրագրող Էմիլ Է. Կոնիլիսն որ իրենց գործի զաւակն էր Բրիտանիայ ընտրեալ ինտենսիտէ: Յարգ. շատեր կը տարաւ կուսէին թէ տղայք կրնան զգալ թէ իւրեանք փրիստոնեայ են: Գոհութիւն Աստուծոյ, այդ զգացում սկսած է անհետ ըլլալ: Լաւագոյն պատասխանն այս հարցման թէ տղայք ո՞ր տարիքի մէջ կրնան փրիստոնեայ ըլլալ՝ տուած է փոքրիկ տղայ մը ըսելով, «Ճիշդ մեր տարիքին մէջ»: Փրիստոս կ'ուզէ որ մանկունք իրեն բերուին մինչդեռ մեղքը չէ հաստատուած անոնց հոգիներուն մէջ: Մեր կերպարանքը, մեր բարոյց յաւկութիւնները, մինչև իսկ մեր քաղաքները կը տալաւորուին մեր զաւակաց վրայ: Միթէ Աստուած չ'ուզէր որ նոյնպէս մեր սուրբ խորհուրդները եւ բաղձանքները տալաւորենք մեր մանկանց սրտերուն եւ կենաց վրայ: Կ'ըսեմ, «Կ'ուզէ» թէ զաւակներդ փրիստոնեայ պիտի ըլլան ի մանկութեան, եւ թող նոքա քու բոլոր գործերէդ հասկընան թէ զայդ կ'ակնկալես:

(2) Պարբերական լրագրող Էմիլ Է. Կոնիլիսն որ իրենց գործի զաւակն էր Բրիտանիայ ընտրեալ ինտենսիտէ: Յարգ. շատեր կը տարաւ կուսէին թէ տղայք կրնան զգալ թէ իւրեանք փրիստոնեայ են: Գոհութիւն Աստուծոյ, այդ զգացում սկսած է անհետ ըլլալ: Լաւագոյն պատասխանն այս հարցման թէ տղայք ո՞ր տարիքի մէջ կրնան փրիստոնեայ ըլլալ՝ տուած է փոքրիկ տղայ մը ըսելով, «Ճիշդ մեր տարիքին մէջ»: Փրիստոս կ'ուզէ որ մանկունք իրեն բերուին մինչդեռ մեղքը չէ հաստատուած անոնց հոգիներուն մէջ: Մեր կերպարանքը, մեր բարոյց յաւկութիւնները, մինչև իսկ մեր քաղաքները կը տալաւորուին մեր զաւակաց վրայ: Միթէ Աստուած չ'ուզէր որ նոյնպէս մեր սուրբ խորհուրդները եւ բաղձանքները տալաւորենք մեր մանկանց սրտերուն եւ կենաց վրայ: Կ'ըսեմ, «Կ'ուզէ» թէ զաւակներդ փրիստոնեայ պիտի ըլլան ի մանկութեան, եւ թող նոքա քու բոլոր գործերէդ հասկընան թէ զայդ կ'ակնկալես:

որպէս զի ինձ իմացունէ թէ ինչ բաներու
սրբաբան հաւատալ որ կարենամ ըլլալ ան-
համ եկեղեցւոյ։ Բայց այդպէս չըրաւ։ Տա-
րաւ դիւ իւր տունը եւ նստեցուց իւր գրա-
սենեակը եւ սկսեց խօսիլ այս աշխարհիս երա-
նութեան վրայ ի բաց յարաբերութենէն զոր
ունի հանդերձեալ կենաց հետ։ Յետոյ ըսաւ։

«Նաւապետ Պոլ, գիտե՞ս ինչ է առաջին
բանը զոր պարտիս ընել եթէ կ'ուզես Բրիտ-
տանայ ըլլալ։»

«Ըսի թէ չէի գիտեր։»

«Յիսուս Բրիտտոնի հաւատարիմ հետեւե-
ղի մը Բրիտտոնեական կեանքը, պատասխա-
նեց նա, «կրնայ հիմնուիլ միայն զղջման վրայ։
Արդ՝ դիւրին է ըսել թէ կը զղջանք։ Բայց
միակ զղջումն որ ունի որեւիցէ արժէք, է
գործոն զղջում, — որով ըսել կ'ուզեմ, ոչ մի-
այն ցաւ վառն մեղաց եւ անկեղծ փախազ
զգուշանալու անկէ յապագային, այլ զղջում
մը որ կը դիմէ ի գործ եւ կը ջնանայ, որչափ
որ կարող է, փոխարինել ամէն չարք զոր
գործած է յանցեղումն։ Կա՞յ ոք աշխարհիս
մէջ, Նաւապետ Պոլ, որ կրնայ նայիլ աշայդ
մէջ եւ ըսել թէ անխառն եւ զինքը։»

«Նա գիտէր իմ տկար կողմս։ Ամէն մարդ
ունի իւր տկար կողմը, եւ կը թուի թէ վերա-
բուժին դանակը նախ պէտք է հոն խրուի։ Այդ
հարցումը խրեցաւ հոգեւոյս մէջ նման սուր
պողպատի։ Հոգիս կը թաւալէր եւ կը հեծէր, եւ
երկար ատեն մաքառելէ եւ քրտնելէ ետեւ հա-
զիւ կարող եղաւ պատասխանել։ Հասկցայ որ
յոյժ սոսկալի տանջանք պիտի ըլլար ինձ Բրիտ-
տանայ ըլլալ։ Եւ սակայն խորհեցայ ըստ կա-
րելոյն թեթեւ նեղութեամբ աղատիլ։ Ուս-
տի որոշեցի խոստովանիլ ինչ որ կը կարծէի
թէ դիւ ճանաչող ամէն ոք գիտէր, — ձիու
առեւտուրն զոր ըրած էի Բիթըր Սիմընդի
հետ անցեալ գարուն։»

«Անխրաւթիւն ըրի՞ր Բիթըրի՞, հարցուց
հովիւը։»

«Բիչ մը ստակ աւելի վրցուցի, պատաս-
խանցի։»

«Ո՞րչափ, հարցուց նա, ուղղութեամբ
պատմէ ինձ ինչ որ կը խորհիս։»

«Տուի նմա ձի մը որուն մէկ ոտքին յօդ-
ուածը արտացեալ էր, եւ զոր դարմանելով
բաւական աշխոյժ ըրած էի, — այսու ամե-
նայիւ գործածութեան համար երկու ոսկիէն
աւելի չէր արժեր, — եւ առի փոխարէն ա-
ռողջ եւ ընտիր ձի մը որ կ'արժէր տասներ-
կու ոսկի, եւ հինգ ոսկի եւս գրամ։ Այնպէս
որ, ըսի, «կարծեմ իբր 15 ոսկի կորցցի անկէ։»

«Եւ ունենալով քովդ 15 ոսկի որ կը վե-
րաբերի ինքե՞ծ Բիթըր Սիմընդի, կը կարծես
թէ կրնաս սկսիլ Բրիտտոնեական սուրբ
կեանք։ Կը կարծես թէ Յիսուս պիտի լսէ
աղօթքդ վասն թողութեան մինչ գողցուած
դրամ կայ գրպանդ, ըսաւ հովիւը։»

«Մի քանի խօսք ըրի առեւտրոյ օրինաց
նկատմամբ, եւ թէ մարդ պարտի իւր շահուն
հոգ տանիլ երբ ձի կը փոխէ — բայց նա իս-
կոյն ընդմիջեց զիս ըսելով։»

«Բուն քու հոգեւոյդ խիղճը չընդունիր այդ
պատրուակներն զոր անձնասիրութիւնդ կը
հնարէ։»

«Բայց այդ կանոնը զոր կը գործածես՝
ըսի, «ինչպէս իմ նոյնպէս եւ եկեղեցւոյ ան-
համոց գլուխը կը կտրէ։ Սարկաւազ Բիչ եւս
ձիու առեւտուր կ'ընէ, եւ երբ պատահու-
թիւն գտնէ գրամ կը կորցէ։»

«Փոյթ չէ, ըսաւ նա, «թէ որո՞ւ գլուխը
կը կտրի։ Փոյթ չէ թէ ինչ կ'ընէ Սարկա-
ւազ Բիչ։ Բուն գործք քու հոգեւոյդ եւ Տէ-
րօջը հետ է։ Եւ կ'ըսեմ քեզ, միակ տալեւ

մը զոր յանրաւի եւ գիտութեամբ առած եւս
որեւիցէ մարդէ, եւ որոյ փոխարէնը չես հա-
տուցած քու կարողութեանդ կատարեալ չա-
փով — միակ տալեւ մը, կ'ըսեմ, պիտի ըլլայ
նման պարանոցեղ կոխուած աղացքի քարի,
եւ պիտի ընկղմէ հոգիդ ի ծով հոգեւոր մե-
ռելութեան։»

«Անկարող էի դիմադրել այդ խօսքերուն։
Աստուծոյ հոգին ահաւոր ազդեցութեամբ
գործածեց զանոնք խոցել սիրտս։ Մեծապէս
յուզուեցայ։ Ճշմարտութիւնը զոր հովիւը խօ-
սեցաւ՝ անդիմադրելի գորութեամբ կը պար-
զուէր իմացականութեանս առջեւ։ Մեկնե-
ցայ եւ գացի տուն։ Բայց հանգիստ չգտայ։
Ուստի առի 15 ոսկի եւ Բիթըր Սիմընդի քով
երթալով նմա հաստուցի դայն, խոստում առ-
նելով որ մարդու բան չըսէ, վասն զի կ'ամչ-
նալի որ ծանուցուի ալոյց թէ խղճահար ըլ-
լալով դրամը հատուցած էի։ Յետոյ դարձեալ
գացի հովիւին եւ պատմեցի ինչ որ ըրած էի։
Ձիս չզովեց, հակառակ իմ ակնկալութեանս,
այլ կը նկատէր թէ ըրած էի սովորական ինչ,
որ չունէր աւելի արժանիք քան լուացունէն
ձեռաց կերակրոյ նստելէ առաջ։ Ընդհակա-
ռակն կը կասկածէր թէ ձեռքերս դեռ չառ
մաքուր չէին։ Ուղեց գիտնալ թէ Սիմընդէ
դատ ուրիշ ոք անխրաւթ էի։ Ձանացի ըսել
Ոչ, բայց խիղճս չէր թողուր։ Ժամանակաւ
աւելի բացարձակ սուտ մը կրնայի ըսել ա-
ռանց շուարեւու — այո, եւ կրնայի համոզել
սիրտս թէ սուտ չէր։ Բայց այժմ խիղճս կը
խոցէր զիս։ Սկսեցի միտնիլ։ Բրիտտոնեայ
ըլլալ իրապէս կը թուէր յոյժ աւելի դժուար
քան զոր կարծած էի, եւ երբէք հովիւին հետ
խօսելու դացած ըլլալուս համար կը զղջայի։
Նման երկտասարկին որ ունէր շատ սպա-
ռածք, արտած հեռանալու վրայ էի։ Բայց
սիրտս կ'այրէր յիս, եւ ստիպուեցայ խօսիլ։

«Առեւտրոյ մէջ՝ ըսի, «անտարակոյս հոս
հոն առիթէն օգուտ քաղած եմ, ինչպէս ա-
մէն ոք կ'ընէ — ինչպէս եկեղեցւոյ անդամք
եւս կ'ընեն երբ պատահութիւն գտնեն։»

«Ինչ որ ամէն ոք կ'ընէ կանոն չէ քեզ
եւ ինձ համար, Նաւապետ Պոլ, ըսաւ հովի-
ւը։ Մենք պարտինք ի բոլոր սրտէ ջան ի
գործ դնել լիովին Բրիտտոնեայ ըլլալու, եւ
ոչ պարզապէս եկեղեցւոյ անդամ։ Հօտին
մէջ ըլլալ բաւական չէ գառնուկ ըլլալու հա-
մար։ Կան, աւա՛ղ, գայլեր հօտին մէջ, բայց
երբէք չենք արդարանար երբ վարուինք որ-
պէս կ'ընեն գայլեր, մինչեւ անգամ երբ կ'ե-
րեւին ոչխարի զգեստով։»

«Զգացի այս յանդիմանութիւնը։ Դաւ-
ըսի, «կարծեմ ժամանակաւ Սարկաւազ Բիչ
երկու անգամ հատուց ինձ պարտամուրհակի մը
փոխարէն։ Առաջին անգամ որ վճարեց, ու-
րիշ առեւտրով զբաղած էինք, եւ սխալմամբ
մուրհակը չընշուեցաւ։ Յետոյ իմ թուղթե-
րուս մէջ գտայ դայն։ Բաւական յուզուեցայ,
եւ մի քանի գիշեր արթուն մնացի խորհե-
լով թէ ինչ պարտէի ընել։ Ի վերջոյ խոր-
հեցայ թէ Սարկաւազը խիստ մարդ է եւ
երբ առիթ գտնէ իւր շահը կը հողայ։ Մի
քանի անգամ խիստ սակարկութիւններ ը-
րած է ինձ հետ։»

Սարկաւազը բարեկամաց խմբին մէջ էր,
եւ երբ լսեց այս ակնարկութիւններն իրեն
նկատմամբ, շուարեցաւ եւ անհոնգատու-
թեամբ հազաց։ Նաւապետ Պոլ շարունակեց
իւր խօսքը, իբր թէ չէր նշմարած զայս։

(Մնացեալը յաջորդ խօսքով)

ՆԻՍԱԿԱՐԱՅԻ ԶՐԱՎԵԹԸ

Հետեւեալը եղած է Բ. Ա. Բրողթըրի՝ հրո-
շակաւոր Անդղիացի աստեղագիտին գրչէն։

Կը գրեմ՝ այս տողերն ի տես Նիակարայի
Ջրվեժին։ Բուն իսկ նենեալը յորում կը գրեմ,
թէպէտ այս տան պատերը սովորականէն դո-
ւաւոր չլինուած են, կը գողայ նման ուղիւս-
նոսի շողեկաւու մը խնային։ Ձիու Պայտ
Սահանքին որոտումը, հանդերձ Ամերիկեան
Սահանքին հեռագոյն բայց որոշ ձայնովը,
կը լեցունէ օդը մեծազորդ գոռոմով ի վը-
կայութիւն քարշողական հզօր գորութեան։
Այդ է մասնաւոր տպաւորութիւնն զոր կը
կրեմ ընութեան այս հակայական տեսարանէն։
Կարծես թէ այն կը խօսի ինձ այն գորութեան
ուժոյն վրայ, որ կը թուի թէ մարդկան ծա-
նօթ ամէն գորութեանց մէջ միայն յարատեւ
եւ մշտակայ հանգամանքն է նիւթոյ մէն մի
հիւլէին։ Երբ առաջին անգամ տեսայ Նիա-
կարան, զգացի թէ գլխաւոր եւ զօրաւորա-
գոյն գաղափարը զոր կը թելադրուէր մտաց
գիտելով այն մեծափառ տեսարանն էր վսեմ
խաղաղութեան գաղափարը։ Սակայն, մինչեւ
անգամ այն ատեն տեսապէս աճող գորութեան
զգացումը կապակցեալ էր խաղաղութեան եւ
գրեթէ հանգստեան գաղափարին հետ։ Եթէ
երկու անհամաձայն գաղափարներ որպէս են
հանգիստ եւ գործ՝ կրնան երբէք միանգամայն
լեցնել մարդուս միտքը, Նիակարայի քով կա-
րելի է զգալ զայդ, երբ կը տեսնենք զօրու-
թիւն որ կը գործէ անընդհատ, թէպէտ ան-
հանդարտ — սակայն հանդարտ է, վասն զի
հսկայ ջրվեժը հեշտիւ եւ անյողգողդ սահու-
մով կը կատարէ իւր գործը։ Զգալ թէ հա-
ղարաւոր տարիներէ ի վեր նոյն գործունէու-
թիւնը շարունակած է՝ կտրելով զխաւս բարձր
երկրին որ կը գատէ Իրի եւ Օնթարիոյ լի-
ճերը, խորհիլ թէ դեռ հաղարաւոր տարիներ
այս գործը պիտի շարունակէ՝ մինչեւ Իրիի
ջուրերն պիտի գտնեն ելը ահադին հեղեղով
որ պիտի փոխէ ամբողջ երեսն գաւառին
ի մէջ Իրիի եւ Օնթարիոյ, — կը թելադրէ
մարդուս մտաց այնպիսի մեծապալթ գորու-
թիւն մը, որ երբ անոր մասնական գործու-
նէութիւնը տարուէ տարի, օրէ օր եւ վայր-
կենէ վայրկեան կը բաղդատենք իւր ամ-
բողջութեան հետ, աւելի կը թուի հանգիստ
քան թէ գործ։ Բայց ջրոց մշտահոս գտն-
գուածին քով կանգնած մարդ չկրնար վանել
բուն գործունէութեան տպաւորութիւնը —
գէթ եւ չեմ կարող։ Այս զգացումը կուգայ
ինձ թէ հոս մարդ կը տեսնէ քարշողութիւնը
որ իւր գործը կը կատարէ։ Հոս կը տեսնուի
այն հզօր երկրային ոյժը որ միայն յոյժ փոքր
չափով օրինակ է գորութեան որ կը գործէ
ընդ ամենայն տիեզերս՝ արեգակնայ որպէս եւ
մոլորակաց վրայ, արեգակնայ գրութեանց որ-
պէս եւ արեգակնային գրութեանց վրայ, եւ
առաւել եւս բարձրագոյն՝ բացարձակապէս
անվախճան գրութեանց վրայ։ Ի Նիակարա
քարշողութիւնը կը գործէ առնչով ճիշդ այն-
չափ ջուր Հիւսիսային Ամերիկայի մեծ լճե-
րու չղթայէն որ կը համապատասխանէ Սու-
բիւրըր, Միչիկան, Հարոն, եւ Իրի լճերուն
հովիտն վրայ իջած անձրեւոյ քանակութեան։
Նիակարայի ջրոց քանակութիւնը գոյգն ինչ
փոփոխութիւն կը կրէ թաց եւ չոր եղանա-
կաց յաջորդութեամբ։ Բայց ինչ զարմա-
նալի է այս խորհուրդ թէ այդ տարածու-
թեան վրայ իջած անձրեւը որ իւր տեղը
աննշան կը թուի, աստ կեդրոնաւորով կը կող-
մէ ջրոց այնպիսի հսկայ զանգուած։ Եւ եւս
առաւել զարմանալի է մտածել թէ այն մեղ-
միկ գործող գորութիւններն որովք ի ձեւ
ամբողջ վեր օդին մէջ կը տարուին ծովուն
ջուրերը, եւ կը ձգուին անտի վար իբր անձ-
րեւ (որով եւ մասամբ կը սպառի գորութիւնն

զոր իւրեանց դիրքը կուտայ), կը ներկայա-
ցուին աստ զօրութեամբ որ կը գործեն այս-
պիսի բռնուն եւ անդիմադրելի ոյժով, այս-
պիսի յաւերժական աղմուկ եւ գողգոլեն: Պարզ
գիպուածին (միով առմամբ) թէ ծովէն վեր-
ցուած ջուրը ինկած է բարձր տեղեաց վրայ
փոխանակ ստորին սահմանաց, բարձրութեան
պարզ տարբերութեան ի մէջ տեղեաց ուր
կ'իջնէ անձրեւը եւ ծովուն մակերեւութին
ուստի՝ արեւուն ջերմութիւնը կը բարձրա-
ցունէ զանոնք՝ կը պարտինք այս մեծայաղթ
զօրութիւններն զորս կը ներկայացունէ Նիա-
կարայի ջրվէժը եւ Վերին եւ Ստորին Սա-
հանքն այս կարճ բայց յոյժ գործն գետոյն:
Ահա՛ այսպէս Նիակարա կը խօսի մեզ երկ-
րային քարշողութեան վրայով: Եթէ երկրիս
վրայ իջած անձրեւին մի ամենադոյզն կու-
տորակը քաշելով վար մի քանի հարիւր ոտք
բարձրութենէ (Ջրվէժը միայն 160 ոտք բարձր
է), աշխարհիս քարշողական զօրութիւնը կը-
նայ այսպիսի ազդու կերպիւ յայտնել իւր
ոյժը, ինչ պարտինք խորհիլ մինչեւ անգամ
երկրիս քարշողութեան ամբողջ զօրութեան
վրայով: Եթէ այս միայն միմունջն է, ո՞վ կը-
նայ ըմբռնել անոր զօրութեան որոտումը:
Եւ երկրիս քարշողական զօրութիւնը նուազ
է քան $\frac{1}{300}$ մասն Լուսնի մօտ քարշողու-
թեան, նուազ քան $\frac{1}{300,000}$ մասն արեգակի
քարշողութեան, մինչ արեգակնային հզօր
քարշողութիւնը գրեթէ ոչնչանալու չափ կը
նստմանայ բնորոշումամբ ընդ քարշողական
զօրութեան Շնիկ, Վիկա, Ալթէր, եւ այլ
առաջին կարգի աստեղաց: Ասոնց կապուտա-
գոյն՝ սպիտակ լոյսը կը յայտնէ թէ յոյժ մե-
ծազոյն է իւրեանց զանգուածը, եւ կ'ըզա-
կացուի թէ բաղդատապէս դեռահաս են, ըստ
ծանօթութեան զոր ունինք ի վերայ օրինաց
թէ մեծ եւ փոքր զանգուածք երկարագոյն
եւ կարճագոյն ժամանակի կը կարօտին պա-
ղելու համար, որով կ'որոշուի իւրեանց կե-
նաց տեւողութիւնը: Եւ դարձեալ բացար-
ձակապէս ոչինչ կը թուի ասոնց ոյժը երբ
բաղդատենք աստեղաց ողջոյն տիեզերքին ան-
ըմբռնելի զօրութեան հետ: Կարող չենք հե-
տեւել քայլ առ քայլ զօրութեան սոյն հըս-
կայական յառաջատուութեանց, կամ մի քայլ
իսկ առնուլ ի վերայ ճանապարհին որ կը տա-
նի զօրութեան այս անհունութեան: Ասով
կը համակենք երբ կը մտածենք անոնց վրայ,
որպէս ոմն որ կանգնած յեղեքս ահագին ան-
դունդի որոյ յատակը չէ կարող տեսնել, ու-
շաթախ կը զգայ երբ կը խորհի ի վերայ խո-
րութեանց յորս խիղախելու համար քայլ մը
իսկ կարող չէ առնուլ:

ՆՈՐՈԳՈՒՄՆ ԿԵՆԱՅ

Մեր անցեալ տարւոյ ընթերցողք կը յիշեն
թերեւս այն հետաքրքրական յօդուածը ուր
կը պատմուէին յաջող փորձը որ եղան Միաց-
եալ Նահանգաց Տէնիսը քաղաքը անասնոց
մարած կենդանութիւնը նորէն արծարծելու:
Յաջորդ յօդուածը նոյն նիւթին վրայ, առ-
նուած է «Ժողովրդական գիտութիւն ամսօր-
եայ» (Բօքս-էր Սոյէն՝ Մընչի) անուն թերթէն:
«Տող. Ռիչարտսըն յարոյց խնդիր թէ ար-
դեօք կենանք կրնանք նորոգուիլ յետ մեռա-
նելոյ կենդանութիւն, եւ կը պատմէ ինչ ինչ
իրեւել արդարեւ եղած որ կը նպատակն հաս-
տատական պատահականին: Արուեստիւ տա-
լով արեան շրջել եւ թռքերուն առնուլ եւ
տալ շունչ շուն մը կենդանացուլ՝ յետ ժամ
մը եւ հինգ րոպէ մնալոյ մեռեալ մեծ չափ

քորոքորմի ազդեցութենէ, մինչ սրտին բա-
բախումը դադարած էր բոլորովին, եւ մար-
մինն էր ընդարմացեալ: Խեղդամահ եղած եւ
ըստ մասին հերձեալ (մարմինը բացուած բը-
ժըլկաց արուեստիւ) անոտունը եկած են եր-
բեմն յայն վիճակ ջղային զրգուութեան, մին-
չեւ ստիպուիլ բժշկին դադարեցունել հերձման
գործն առ երկիւղի թէ գուցէ դան ի կեն-
դանութիւն եւ ի գապութիւն: Տեսակ մը
քիմիական աղէ՝ որ թթուածնիւ միացեալ բու-
րակի նաչոյ հետ քիմիական միաւորութե-
նէն յառաջ կու գայ թուանաւորեալ գորտեր,
յետ կարծուելու ինն օր իբրեւ մեռեալ, (մին
կը ցուցնէր նաեւ փոտութեան նշաններ), կեն-
դանացած են միւսանդամ: Շատ զարմանալի
է ջրածնի քիմիական կոչուած քիմիական
նիւթոյ ազդեցութիւնը միւսանդամ կենդա-
նացունելու արիւնը եւ բնական ջերմութիւնը
վերստին ապու մեռեալ մարմնոյն: Այս դիտո-
ղութիւններէն Մաթիու Ուիլեամ արդարացած
կը համարի այն կարծիքը թէ հեղձամղձուկ
կամ խեղդամահ մարդը չէ անյոյս մեռեալ,
ցորչափ գործարանը մարմնոյն եղծած չեն
բռնութենէ կամ հիւանդութենէ, եւ արիւնը
մնացած է ըստ բնականին լոյծ, այնպէս որ
կրնայ արուեստիւ գործիլ ի շարժման, եւ
առնուլ քիչ մը թթուածնի՝ կատարելու հա-
մար կենդանութեան քիմիական շարժում-
ները:»

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆՔ ԹԻՏԱԼԻՍ

Վիճակահանութիւնը դեռ կը գործածուին
Իտալիոյ մէջ տէրութեան կողմանէ իբրեւ
միջոց անհեղինակելու իւր եկամուտը, թէպէտ
տէրութեանց մէջ լուսաւորագոյնք արդէն
գիտեն թէ գոմարք զորս այս միջոցաւ կը
չափի գանձը՝ չեն փոխարինել միւսը զոր
ստակով խողը կու տայ ժողովրդեան ամէն
աստիճանին: Հին ժամանակ եւս Իտալա-
կան հանրապետութիւնը վիճակահանութիւն
ընտրած էին իբրեւ քաջալերիչ վաճառակա-
նութեան: Միջին դարերու մէջ Ֆիորենցիա ու-
նէր վիճակահանութիւն լըպօ անուամբ, եւ
ձենովա «Ֆլորէն» անուամբ, իսկ Վենետիկ
մեծամեծ վիճակահանութիւններն ըրած էր
իրեւ մենավաճառութիւն տէրութեան: Զար-
դիս այս գործը կը կատարուի Իտալիոյ մէջ
չափ պարզ կերպով: Վիճակահանութեան
ժամանակ կը քաշուին տոմսակներ որոց վը-
րայ նշանակուած են զինքն կամ գոմարներ,
եւ ուրիշ տոմսակներ որ պարագայ են, եւ
վերջապէս տէրութիւնն աւելի կը շահի ծա-
խուած տոմսակներէն, քան որչափ կու տայ
չափող տոմսակաց տէրերուն: Շաբաթներ եւ
ամիսներ յառաջ քան վիճակահանութիւնը,
ամէն մարդ ջերմ ակնկալութեան մէջ է:
Ամէն մարդ կ'ընդանայ բախտաւոր թիւը:
Միանձնուր զորս ռաբիկը կը կարծէ ծած-
կագէտ կ'ընդունին շատերէն պարզեւ, զրգ-
ուանք, կամ սպառնալիք ըսել թէ ինչ թիւ,
ըստ իրենց կարծեաց, պիտի շահի հաւանա-
կանապէս: Քանի մը տարի առաջ վանական
եղբայր մը սպանուեցաւ, վասն զի չուզեց
ըսել թիւը զոր կը կարծէր բախտաւոր: Ժո-
ղովրդը կամ բոլորովին կը թողու իւր գոր-
ծը, եւ կամ յառաջ կը տանի թուութեամբ,
վասն զի կը յուսայ թէ միանգամայն պիտի
հարստանայ: Երբ վիճակահանութեան ար-
դիւնքը կը հրատարակուի, Իտալացիք զրե-
թէ կը ցնորին քանի մը օր, եւ տեսնելով ի-
րենց յոյսն ի դերեւ ելած, իրենց առաջին
եռանդեան հակառակ՝ կ'իյնան ի վատու-
թիւն: Բայց այս վատութիւնը կը տեսէ

կարճ ժամանակ, իսկ եւ իսկ կը սկսին շա-
տեր քերել հանել բաւական ստակ գնելու
տոմսակ մը կամ կէս տոմսակ կամ թերեւս
երեսներորդ մասն տոմսակի յաջորդ անդա-
մուն համար, քանզի վիճակահանութեան
խողը խողացողք են այնպէս անբուժելի
ինչպէս որեւիցէ բախտի խաղ խաղացող:
Վիճակահանութեան խաղուն ջերմեռանդը,
եթէ կը բաղձայ օգնել իւր բախտին այս
նիւթին վրայ գիրքեր կարգաւոր, կը գնէ այս
մասին առաջնորդութիւն տուող գրուած մը,
ուր կան վիճակահանութեան տոմսակներ
գնելու վրայ լուրջ կանոններ եւ հայիւններ,
որոց վախճանը կամ նպատակն է միշտ նոյն,
այսինքն գնել առմասկ մը որոյ թիւն է բախ-
տաւոր:

ՄԻ ՄԻԱՅՆ ՍՆԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ
ՎԻՔՈՐ ՀԻԿՈՅԻ

Լէքլիտ որ մօտեքս հրատարակեց Գաղիա-
ցի մեծ բանաստեղծին, Վիքթոր Հիւկոյի,
«Սեղանոյ խօսակցութիւններն» ի մի հատոր
չափ տարիներ գտնուելով նմա սեղանակից,
յիշեալ գիրքին մէջ, թող ուրիշ շատ բաներ,
կը յիշէ նաեւ սա թէ, «Պատիժք» (Լէ Շաթլե-
մա) անուն գրուածին հեղինակը կը խոստո-
վանէր թէ ունէր եւ ինքն գէթ մի միայն
անապաշտութիւն, եւ էր սա՝ որ չէր թողուր
երբէք 13 անձանց նստել իւր սեղանը: Եթէ
երեքտասներորդ անձ մը կու դար երբ սե-
ղան պիտի նստէին, Լէքլիտ կ'առնուր դը-
խարկը եւ կը մեկնէր: Զարմանալի է
արդարեւ կենդանի մնալն այս հիւսուորաց
անապաշտութեան որ անտարակոյս ծագած
է վերջին ընթերցաց յիշատակէն ուր 13 էին
սեղանը, եւ անմիջապէս այն ընթերցաց
յաջորդող աղետալի դիպաց պատմութե-
նէն: Այս անապաշտ սովորութեան հետե-
ւողք կը հաւատային թէ, եթէ 13 անձնք
բաղմէին միեւնոյն սեղանը, անոնցմէ մին կը
մեռնէր այն տարւոյն մէջ: Սակայն, ինչպէս
կը տեսնուի խնամով պատրաստուած վիճա-
կադրութիւններէ, ամէն տարիքէ, թէ ա-
րուներէն եւ թէ էգերէն, տարուէ տարի
մեռնողներուն միջին թիւն է 1 առ 41.
ուստի եւ ձախող թիւ, եթէ կայ, է 41ը եւ
ոչ թէ 13ը: Այս վիճակագրական հայիւն
ապացուցուած է բաղմիջս, բայց եւ այնպէս
13 թիւը տակաւին ձախող կը կարծուի կե-
նաց ամէն աստիճանի երեւելի մարդոց հա-
զարաւորներէն: Բարիք կան փողոյներ ուր
փոխանակ 13 թուոյ 12ը կը կոչուած է տու-
ներուն վրայ, եւ տանուտեարք որ մեծ հոգ
ունին խոստովելու օրհասէն, բոլոր աշխար-
հի փոխարէն չեն տար թոյլ 13 թիւը նկու-
րել իրենց դուռներուն վրայ: Քանի մը տա-
րի առաջ Նաբոլէոն իշխանը ջանաց ծագրել
իւր հայրենակցաց այս անապաշտութիւնը,
բայց այնպիսի յանդուգն կերպով որ վնասա-
կար եղաւ իւր կողման: Հեղինակեան ողւով
նոյն իսկ Աւագ ուրբաթ օրն հրաւիրեց 12
բարեկամ ուտել խմել իրեն հետ, եւ այսու
գայթակղեցուց ողջամիտ մարդիկ որեւիցէ
Բրիտանեաց դաւանութենէ: Ամերիկա եւս
նոյնպիսի, բայց ոչ այնչափ գայթակղական,
փորձեր եղած են ժողովրդեան այս նախա-
պաշարուն մոզղելու, եւ «Երեքտասներեց
ժողով» անուամբ կազմուած են շատ խըմ-
բակներ, որոց անդամք կը խոստանան, երբ
եւ պատեհութիւն գտնեն, նստել 13 հոգուով
ի սեղան: Գաղիա եւս կայ երեքտասներեց
խմբակ, որոյ գլխաւոր թաղն է Սէնլի: Անդ-
ղիա եւս կայ փոքր ժողովակ մի 13 անձանց

որ կը ճաշեն ի միասին ամէն ամիս 13 թիւ տուն մը, եւ իւրաքանչիւր իւր բաժնին համար կու տայ 13 չիլին, եւ 13 բէնս սեղանին սպասարարաց: Այսու ամենայնիւ սնապաշտութիւնն այնպէս կենդանի է, ինչպէս էր ի վաղուց հետէ բոլոր Եւրոպա եւ Ամերիկա, եւ հաւանական է թէ պիտի մնայ միշտ ի ծաղկի, եւ ընէ ժողովուրդն անհանգիստ մինչեւ ի վախճան ժամանակի: Կային, ինչպէս հաւանական է, շատ արք եւ կուկանայք որ անցեալ տարի 12 ամիս ապրեցան մեծ անձկութեամբ, վասն զի 1885ը բազմապատիւն է ձախող կարծուած 13 թուոյն:

ՁԵՐՄ ԿԱՄ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՏԵՆԻ

Ձերմ կոչուած հիւանդութիւնը կը նմանի շատ մը ուրիշ ախտերու որ ընդհատ ընդհատ կը յարձակին ախտացելոյն վրայ մեծ գորգաւոր աղբերով նորա կազմութեան: Ախտին յատուկ կարգ մը նշաններ կը ներկայ ախտացեալը որ յետոյ վերստին կը ստանայ իւր առողջութեան սովորական վիճակը: Ախտացելոյն մերթ յարձակում կրելու եւ մերթ հանգստանալու այս վիճակը կրնայ ըլլալ ախտին տեւողութեան համեմատ: Ձերմը յառաջ կու գայ մարդու կազմութեան մէջ մըտնելէն թոյն մը որ կը կոչուի «*յաւրէ*»: Թէ ի՞նչ է մարդիկ, շատ դիւրին չէ ըսել: Այսու ամենայնիւ պարտինք կանգ առնուլ քիչ մը եւ խորհրդածել թէ ո՞րչափ բան դիտենք անոր վրայ: Մարդիկ չէ այնպիսի բան զոր կարող ըլլանք տեսնել կամ չօշափել, կամ զոր քիմիագէտը կարող ըլլան նշմարել մինչեւ իսկ իրենց նրբագոյն փորձերով, եւ մենք դիտենք թէ մարդիկ կայ՝ միայն յայտնի արդիւնքէն զոր յառաջ կը բերէ ախտացելոյ վրայ: Չէ այն լոկ «գէշ օդ» ինչեւիցէ նշանակութեամբ որով սովորաբար կը գործածուին այս բառերը: Լոնտոնի եւ ուրիշ մեծ քաղաքացի անմաքուր օդը բաւական վնասակար է առողջութեան, բայց բնաւ յառաջ չբերեր ջերմ: Մարդիկ գէշ օդէն բոլորովին տարբեր բան է: Առ հասարակ կը գտնուի ճախճախուտ տեղերու մօտ տաք կլիմաներու մէջ, եւ յաճախ կը կոչուի «*նիւտութիւն ճահճի*»: Կը կարծուի թէ յառաջ կու գայ խոնավ տեղեաց մէջ եւ շատ տօթազին օդոյ մէջ գրտնաւոր բուսական նիւթերուն փոխէն: Երբեմն կը գտնուի աւաղուտ հողերու մէջ, բայց երբ կը քննուի խնամով, գրեթէ միշտ կը հասկնուի թէ տեղեղն երեսէն ոչ շատ խորը կայ ջուր եւ բաւական նիւթ, որոց խոնաւութիւնը ամենայն հաւանականութեամբ պահուած է կաւի կամ ուրիշ պինդ նիւթոյ մը խաւին մէջ: Հետաքրքրական է դիտել թէ ո՞րչափ փոքր քանակութեամբ փոխալ բուսական նիւթ, նպաստաւոր պարագայից տակ, բաւական է ջերմ յառաջ բերել: Քանի մը տարի առաջ ի Գերմանիա հիւանդանոցի մը մօտ սրահ մը դրուեցան առողջանալու վրայ եղող հիւանդներ հոն պատասպարուելու համար: Այն ինչ հիւանդ մը դրուէր եւ մնար հոն երկու կամ երեք օր, անշուշտ կը բուժուէր սաստիկ ջերմէ: Բայց եւ ոչ ուրիշ սրահի մէջ կը պատահէր այսպիսի դէպք, եւ դադարէր մնաց անոր պատճառը, մինչեւ որ մանրախոյզ հետազոտութեամբ գտնուեցաւ մեծ տակառ մը լի փոխալ տերեւներով եւ ցախ աւելի փայտով: Տակառը յորդած եւ ձախլն մը ձեւացած էր չորս հինգ քառակուսի ոտք սրահին դրան եւ պատուհաններուն առջեւ որ օդին ջերմութեան պատճառ

առ բաց կը թողուէին դիւերները: Երբ վերցուցին տակառը, ջերմի դէպք իսկոյն դադարեցան:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴԱՏԵՐ ԿԱՐԳԱԴՐԵԼՈՒ Է

«Աշխարհային դատեր կարգադրել» ըսելով կը հասկնամ առեւտրական գործոց, ժառանգային վէճերու եւ դրամական փոխառութեանց, եւայլն, խնդիրներն լուծել, որ, այժմ թերեւս մեր եւ մեր կառավարութեան միջեւ յարաբերութեան մասնաւորութենէն քաջալերեալ, յաճախակի կը պատահին մեր եկեղեցեաց մէջ: Սրբազան առաքեալն Պօղոս իւր առ Կորնթացիս Ա. թղթոյն վեցերորդ գլխոյն մէջ երբ կը ճառէ այս նիւթոյն վրայ, կը պատուիրէ այդ քաղաքին քրիստոնէից խաղաղել, այն ամեն վէճերն որք կրնային ծագում առնուլ ի նոսա, մինչ որպէս ժողովուրդն սակաւաթիւ էր, նոյնպէս անոնց գործերն յոյժ դիւրութեւն էին: Եւ որովհետեւ այժմ եւս կրնան պատահիլ այդօրինակ վէճեր եւ յարածամ կը պատահին քրիստոնէից մէջ, մեր ժողովուրդոց մէջ ոմանք խղճատար եղբարք փոխանակ ուղղակի դիմելու այսպիսի խնդրոց համար առ կառավարութիւնն, ուր իւրեանց դատերն կտրողական դատավճռով մը պիտի վերջանային, եւ ուր չպիտի կրնային բողոքս խոստովարար բառնալ ընդդէմ վճռոյն, բարեպաշտութեան պատրուակին տակ յաճախ եկեղեցեաց մէջ վէճ եւ կոխ յառաջ դալու պատճառ կ'ըլլան: Երբ այս պիտեաց դիտել տրուի թէ ուղիղ չէ եկեղեցին զբաղեցնել այսպիսի բազմակնճիւղ խնդիրներով, անմիջապէս ցոյց կու տան վերոյիշեալ գլուխն, ուր Առաքեալն թերեւս ժամանակին պահանջման համեմատ այնպիսի բան մը արտօնած է. եւ սակայն հարկաւոր են թաղարութեամբ մը կրնանք ըսել թէ՛ եթէ նոյն ինքն Առաքեալն ապրէր այժմ, յոյժ հաւանութեն, պիտի արգելուր այս ընթացք տեսնելով անոր հաղարաւոր չար հետեւանքն: Աւետարանական ճշմարտութիւն է, ըստ նոյն ներշնչեալ Առաքելոյն, թէ որչափ եւ կառավարութիւն մը չվերաբերի Աւետարանի տրուած տեսութեան, տակաւին սահմանեալ է երկնային Հեղինակութենէն: Ուստի անհիմն է չդատաւարիլ ոչ-քրիստոնէացի դատարանի առջեւ, ըստ որում սա եւս ունի եւ ի գործ կը դնէ արդարութեան սկզբունքներ, որք կը կառավարեն այլ քրիստոնէացի տէրութիւններն: Ո՞վ կրնայ հաստատել թէ Եւրոպիոյ եւ Ամերիկայի բոլոր կառավարական եւ դատարանական պաշտօնակալք հշարի քրիստոնէային են, թէ եւ պաշտօնապէս կը դաւանին թէ են հետեւողք Յիսուսի՝ մարդկութեան անզուգական Բարեբաւրին որ ուղղութեան գերատիւ պարն է:

Փափագելի պիտի ըլլար արդարեւ ունենալ այնպիսի ժողովուրդ մը որ իւրեանց վէճի ու դատերուն մէջ ժողովուրդեան գործօն մարմնոց անպաշտօնական վճռոյն անսպառ կարգադրեն իւրեանց գործերն խաղաղութեամբ առանց բնաւ դիմելու կառավարութեան: Սակայն որովհետեւ գրեթէ ընդ միշտ հաւանական տեղի կ'ունենայ, զուգնաբեւոյ փորձառութեամբս հետեւեալ մի քանի հիմնական պատճառներով բոլորովին վնասակար կը նկատեմ եկեղեցւոյն մասն ունենալ սոցիալական խնդրոց մէջ: Այս անբանաւոր է, զի

1. Եկեղեցին չունի բաւական իշխանութիւն պատեղու անիրաւ եւ պաշտպանելու զրկեալն, կամ ստիպելով անիրաւ, առնուլ

եւ յանձնել միւսում ինչ որ նա կը պահանջէ: Ասկէ սա չարիք կը ծագի որ դատախազներ կը տեսնէ թէ եկեղեցին անկարող է իւր պահանջն կատարել, կը սկսի ամեն միջոց գործածել տարածելու ժողովուրդեան մէջ սա քաղաքիարը թէ գործօն մարմինն անկարող է եւ բոլորովին անյարմար իւր պաշտօնին: Կամ, ըստ որում եկեղեցին չունի աշխարհային ունէ իշխանութիւն, անիրաւ դատաւած կողմն կը սկսի նախատել կամ աչառու նկատել թէ՛ խորհրդականներն եւ թէ՛ եկեղեցին, որ այնպիսի ներկայացուցիչներ ունի: Չայս չպիտի կրնար ընել, եթէ կառավարութիւնն կարգադրէր դատն:

2. Սրբազան Առաքեալն թէեւ կը պատուիրէ լուծել այսպիսի խնդիրներ, սակայն կ'ենթադրէ թէ երկու քրիստոնէացի դատաւարն լոյս գէթ մին յանձնառու պիտի ըլլայ զոնորութեան: Եթէ մանաւանդ երկուստեք զոնորութեան զգացումն չարայայտուիր, ինչպէս յաճախակի կը պատահի ի մեզ, որ կարեւոր է խնդրոյն լուծման, Առաքելոյն խօսքին սահմանէն դուրս կ'երնէ խնդիրն: Այս պարագային տակ կառավարական դատարանն է միակ տեղն, ուր կրնայ լուծուիլ խնդիրն:

3. Այսպիսի բաներ արդէք են յատկադիմութեան այն գերագոյն գործոյն, զոր եւ կեղեցւոյն աստուածային Հիմնադիրն յանձնած է նմա: Ասոնք այնպիսի խնդիրներ են որք ընդհանրապէս միտում ունին բառնալու եկեղեցւոյն անդամոց մէջէն փոխադարձ սէրն, համերաշխութիւն, վստահութիւն եւ գորգուել ի նոսա անձնապաշտութեան աւերիչ զգացումն եւ հակակրանք առ միմեանս: Այդպէս յուզեալ եկեղեցիէ մը բանաւոր չէ անշուշտ ակնկալել հոգեւոր աճում եւ յառաջադիմութիւն:

4. Այժմ մեր յարաբերութիւնն առ մեր բարեխնամ Կառավարութիւնն յոյժ տարբեր է յայնմանէ, զոր Կորնթոսի քրիստոնէայք ունէին առ իւրեանց հեթանոս կառավարութիւնն: Այժմ ունէ քրիստոնէացի կատարեալ ազատութեամբ կրնայ պաշտպանել իւր դատն կամ կրնայ բողոքել ընդդէմ բռնաբարման առաջի Օսմանեան մեծագոր Տէրութեան որեւիցէ մէկ դատարանին, մինչդեռ, հաւանականաբար, Կորնթոսի քրիստոնէայք զուրկ էին այս արտօնութենէն: Այս, անշուշտ, նախապէս վերագրելի է մեր Օգոստաւիա Սուլթաններու հպատակաւորութեան եւ, երկրորդապէս, քաղաքակրթութեան յառաջացման:

Երբ կը յուզենք այս կարեւոր խնդիրն, թերեւս օգտակար է ի նկատ առնուլ այն բուռն ջանքն զոր քաղաքակրթեալ եւ մանաւանդ քրիստոնէայ աշխարհն ի գործ կը դնէ ի մասին իսպառուսպուտ անջատման եկեղեցւոյն կառավարութենէ: Ըստ որում այս երկու հորակապ հաստատութիւնք բնութեամբ յամենայնի տարբեր են ի միմեանց, բանաւոր չէ պահանջել որ անոնք գործեն փոխանորդաբար, թէեւ վերջինն կրնայ առաջնոյն պատկանեալ բարոյական վսեմ օրէնքներն կիրառել եւ ներմուծել իւր օրինադրոց մէջ, սակայն առաջինն ոչ:

Թերեւս այսպիսի տեսութիւն մը ոմանց տարօրինակ թուի, սակայն կը զգամ թէ մեր Աւետ. եկեղեցեաց մէջ երկպառակութեան պատճառաց մին եւս այս եղած է: Մենք իբրեւ Աստուծոյ «սեպհական ժողովուրդն» պարտինք կատարել ինչ որ կրնապատէ մեր մէջ ծաւալման այն բարձրագոյն հոգեւորկենաց որոյ վասն սահմանած է զմեզ ամենիմաստն Աստուած:

Պրուսա, Յունի. 15, 1886

Հ. Ս. ՅԵԼԱԼԵԱՆ

ՓՇՐԱՆՔ

Կը հաշուուի թէ բոլոր աշխարհիս մէջ կան 190,000 բժիշկք:

—Գաղիոյ մէջ եթէ ընտանիք մը ինն զաւակ ունենայ կառավարութիւնը ձրի պիտի դաստիարակէ իններորդը:

—Մինչեւ 1885 յունիս 1 Գալիֆորնիոյ ելած բոլոր ոսկւոյն արժէքն է 243,737,034 Անգլ. ոսկի:

—Հոլանտայի մէջ ժամանակէ մը ի վեր խորհուրդ կայ ցամաքեցունել Յուդայի ծովը: Այս, եթէ գործադրուի պիտի աւելցունէ Հոլանտայի վրայ առաւել քան հազար քառակուսի մղոն տարածութեամբ երկիր մը: Այս անտեսանելի երկրին Հոլանտացիք արդէն անուն դրած են Վլլէմսլանտ:

—Գալիֆորնիայի թերթ մը կ'ըսէ թէ երկու բուեր բռնուած են ի Զըրչիլ գաւառ Նեվադայի, որը ունին մազ իւրեանց երեսին վրայ կապկի նման, եւ աչք եւ արտեւանունք նման մարդկան: Մին է խայտաբղետ նման կարմրախայտ ձկան, եւ միւսն է դեղին:

—Կըսուի թէ Չինական դրամատան մը տէր, Հան Քուա անուն ի Բանթան, աշխարհիս հարստագոյն անձն է: Կը վճարէ տուրք 100,000,000 ոսկի արժող կալուածոց համար, եւ կը հաշուուի թէ 300,000,000 ոսկւոյ կը հասնի նորա հարստութիւնը:

—Ի Պիկ Հորն Նովա Սքոթլանդի, մինչ երկրագործ մը մառանի մը հիմ դնելու համար կը փորէր գետինը, գտաւ հողէ անօթ մը որ լի էր հին ոսկի դրամօք: Հաւանականապէս Դաղիացի գաղթականք թաղած էին զայն հոն 200 տարի առաջ: Դրամներն կ'արժեն իւր 900 ոսկի եւ զրկուած են Միացեալ Նահանգաց փողերանցը որ նոր դրամ կուտուի անոնցմէ:

—Պերլինի խմբագիրք կը զբաղին գրելով ստեպ անձնասպանութեանց վրայ որ կը պատահին անդ: Հոկտ. 19ին Զգէպը ծանուցուեցան եւ ուրիշ օրեր եւս նոյնչափ եղած են:

—Ճաբոն որ 23 տարի առաջ չունէր մէկ թերթ, այժմ ունի 2,000, որ կըսուի թէ է առաւել քան զոր ունին Իտալիա կամ Աւստրիա, կամ Սլաւիա եւ Ռուսիա միասին, եւ է կրկնապատիկն Ասիոյ մնացեալ երկիրներու թերթերուն գումարին:

—Նիւ Եորք քաղաքին մէջ այժմ ժողովուրդը կը ճամբորդէ մեծաւ մասամբ վերամբարձ երկաթուղեաց վրայէն որք գետեղուած են սիւներու վրայ գլխաւոր փողոցներէն ունանց մէջ, ճամբան մէկ ծայրէն միւսը հասնող կամրջի նման, եւ հասարակ կառքեր ազատութեամբ կրնան անցնիլ անոնց տակէն: Այս վերամբարձ երկաթուղեաց վրայ կառախումբք երթեւեկած են 14 տարիէ ի վեր, եւ մինչեւ մի քանի ամիս առաջ կրած էին 577,820,287 անձինք, եւ բոլոր այդ միջոցին մէկ անձ միայն արկածով սպաննուած է, եւ այդ իւր իսկ անհոգութեամբ:

—Քաղաքավարութիւնը երբեմն անակընկալ կերպիւ կը վարձատրուի: Նիւ Եորքի Լիսթըր գաւառը բնակող օրիորդ մը անդամ մը մինչ կը ճամբորդէր, մարդասիրաբար քիչ մը դրամ փոխ տուաւ ծեր տիկնոջ մը որ ի ճանապարհին կորուսած էր իւր քսակը: Այժմ կը ստուգուի թէ այն ծերուկը Պըֆալոյ քաղաքէն մի հարուստ տիկին էր, որ մօտերս մկռնելով կտակած է իրեն օգնող օրիորդին 10,000 Անգլ. ոսկի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԱՂՕԹՔԻ ԵՕԹՆԵԱԿՆ Ի ՏՐԱՊԻՉՈՆ

«Ահա որչափ բարի եւ որչափ վայելուչ է որ եղբայրներ ի միասին միաբանութեամբ բնակին: Այն ազնիւ իւղին պէս է, որ գըլխուն վրայէն մօրուաց վրայ՝ Ահարանի մօրուաց վրայ վաղեց, եւ մինչեւ անոր զգեստներուն ծայրն իջաւ: Սիօնի լեռներուն վրայ իջած Հերմոնի շաղին պէս է. քանզի Տէրը հոն հաստատեց օրհնութիւն եւ կեանք մինչեւ յաւիտեան:»

Աղօթքի եօթնեակն շատ տեղեր երբեմն արթնութեան պատճառ եղած է եւ այս տարի տեղոյս ժողովուրդին համար եւս հողեշահ ըլլալով շատերուն սրտերը ուրախութեամբ լեցուցած է: Ժողովը չսկսած առաջարկուեցաւ եղբայր՝ որ առտու իրիկուն աղօթքի ժողովներ դադարուին, բայց առաջին անգամ առարկուեցաւ թէ «Կը ծանօթացընեմք ժողովուրդն, մի անգամ բաւական է:» Բայց վերջապէս համոզուեցան առտու եւ իրիկուն ժողով ունենալու: Եղբայրք աղօթքէն վերջը քոյրեր եւս ժողով գումարեցին առտուները, եօթնեակն լմնցաւ ուրախութեամբ եւ օրհնութեամբ, եւ ժողովուրդն չճանճրանալէն ի զատ ուղեցին որ առտու իրիկուն շաբաթ մը եւս աղօթք շարունակուի, եւ աղօթքի նիւթոց նոր ցանկ մը պատրաստուելով կը շարունակուի աղօթքն այս շաբաթ եւս: Թէեւ ժողովներուն միջոցը երկայն չէ, առտուները կէս ժամ, եւ երեկոյները մէկ ժամ, այսու ամենայնիւ 4-5 խրատ խօսողներ եւ 7-8 աղօթքներ կըլլան եւ շատերը աւելի ժամանակ կ'ուզեն որ խօսին եւ աղօթեն: Կը յուսանք թէ Աստուծոյ օրհնութիւնը եւ Սուրբ Հոգին ներկայ են մեր ժողովներուն մէջ: Քոյրերէն եւ եղբայրներէն ունանք աղօթք կը խնդրէին ամուսններուն, անապաշխար գաւակաց եւ իրենց համար որ «Տէրը զիրենք օրհնէ եւ քրիստոնէութեան ճամբան առաջնորդէ:» Օրիորդ մը իրեն համար աղօթք խնդրեց որ Տէրը իրեն խնայուութեան տայ՝ որպէս զի կարգաւ սովորելով փրկուութեան Աւետարանը կարգաւ կարող ըլլայ: Ձերմեռանդութեամբ եւ արտասովոր աչօք եղբայրք եւ քերք կողմանէ աղօթքներ կը մատուցուի եւ տակաւին ժողովներուն մէջ աղօթք չընողներ դողալով չնորհաց աթոռին կը մօտենան: Առանձին ունանք ուրախութեան յայտնեցին թէ «Տէրը իրենց աղօթքն ալ կը լսէ եղբր» եւ ունանք կը խօստովանին թէ «Եթէ իրենք ջերմեռանդ եւ բարեպաշտ ըլլան, Տէրը թողաւորութիւնը այս քաղաքիս մէջ եւս յառաջ պիտի ընթանայ:» Թէեւ քաղաքիս մէջ Բողոքականաց մեծ հակակրօթիւն կայ, զի չատեր չեն գլխաւոր թէ մենք ինչ բանի կը հաւատանք կամ ունանք բարի օրինակ տեսած չեն որ աղէկ աչօք նային մեր վրայ, զի երկարատեւ խռովութիւնները տեղոյս ժողովուրդը նուազեցուցեր է եւ նորա կորուստն են ընդհանրութեան համակրութիւնը, այսու ամենայնիւ մեր ժողովուրդէն գուրա շատեր աղօթքի ժողովներուն մէջ կը գտնուին: Պարտ է ըսել թէ թէեւ կայ արթնութիւն, կան նաեւ ունանք որ անտարբեր կը կենան իրենց հոգւոյն փրկուութեան նկատմամբ: Կը խնդրեմք Քրիստոնէից ջերմ աղօթքը որ Տէրը արթնցունէ անտարբերները եւ սկսեալ արթնութիւնը շարունակէ եւ տարածուի:

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԳԵԼԵՃՅԱՆ

Տրապիզոն, Յունիս. 12, 1885

ՍԽԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Աւելի» թիւ 373 թուոյն մէջ հետեւեալը կարդացի. «Անցեալներն մեր նամակներէն միոյն մէջ ըսած էինք թէ Քարբերդցի Յովնանէս Կարապետեան անուն անձ մը եկաւ քաղաքս (Ուլաթըր, Ամերիկայի) որուն գալուստը շնորհաւորեցին քաղաքիս մէջ գլխաւոր Քարբերդցիներէ ունանք՝ Աստուած քեզ հոս զրկեց՝ ըսելով: Արդարեւ մենք ալ կը վիպենք թէ Աստուած խրկած ըլլայ նա հոս, զի բացարձակ պատիժ մը եղաւ մեր գլխուն: Այդ միտինարներու գործիք պարտնը լիւր եւ անամօթ նամակ մը կը հրատարակէ լրագիրներէ միոյն մէջ ըսելով թէ Հայք գրականութիւն չունին, Հայերէն լեզուն Տաճկերէնով խառն է, թէեւ ապեալ զրեանք քիչ մը աւելի մաքուր են... թէ Հայք շատ կրօնասէր են, հետեւաբար կը խնդրուի Ամերիկայի բարի եւ Քրիստոնէաց ժողովուրդէն որ այս Խեղճ Ժողովուրդ (Հայոց) համար աղօթեն...» Եւսն: Նամակագիրը որոյ ընդդէմ Արեւելի Պր. Թղթակիցը յարձակուած կ'ընէ հոս... իր հայրենեաց եւ նորա մայրենի լեզուն վրայ գովեստներ կարդալն ետքը սա տողերն յաւելած էր, «Our literature dates from the fourth century of the Christian era. It is wholly religious and indicates that the Armenians have always been a religious people, as they still are...»

The modern Armenian, as spoken by the common people, is intermingled with many Turkish words and idioms, but the written language is purer.

(Մեր գրականութիւնը Քրիստոնէական թուականին չորրորդ դարէն կը սկսի: Եւ բովանդակ կրօնական, եւ կը ցուցնէ թէ Հայք եղած են միշտ կրօնասէր ժողովուրդ, եւ են տակաւին: Արդի Հայերէնը, չոր հասարակ Ժողովուրդը եւ Խեղճ բազում Թուրքերէն բառերով եւ ոճերով խառն է, բայց գրական լեզուն աւելի մաքուր է:)

Թող Արեւելի Պր. Թղթակիցը զգուշութեամբ կարդայ յօդուածը եւ շատ պարզ պիտի տեսնէ թէ «Մեր գրականութիւնը Քրիստոնէական թուականին չորրորդ դարէն կը սկսի», ըսել չէ Հայք գրականութիւն չունին, ոչ ալ «Արդի Հայերէնը զոր հասարակ ժողովուրդը կը խօսի բազում Թուրքերէն բառերով եւ ոճերով խառն է», ըսել է թէ ամբողջ Հայերէն լեզուն Թուրքերէնով խառն է: Գալով կրօնական խնդրոյն, ասոր համար բան չունինք ըսելու մեր բարեկամին, զի յայտնի է թէ մեր նախնեաց ամենէն մեծ գանձը, Սուրբ Աւետարանը նորա քով առանպելէ մը տարբերութիւն չունի եւ աղօթք իրեն համար չնչին բարբաջանք է:

Կը ցաւիմ ըսելու թէ մեր ծերուկ բարեկամը Ուլաթըրի մէջ եղող Հայ պանդուխտ երիտասարդաց փոխանակ իբրեւ հայր հոգեւոր խրատներ տալու, անոնց մէջ անհաւատութեան թունաւոր սերմերը կը ցանէ եւ կը նախատէ այն կրօնը որոյ համար մեր բարեպաշտ նախնիք իրենց կեանքը տուին:

Բայց միանգամայն ուրախ եմ որ Քրիստոսի քաջ զինուորիներ եւս կան աս քաղաքիս մէջ որ լաւ գիտեն անհաւատ անձի մը խօսքերը գնահատել:

Տայր Աստուած որ այսպիսիք վախճալով իրմէ՝ գոնէ քաջութիւն առանկ ծանր խնդրոց հետ խաղալէ:

Յ. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Դեկ. 30, 1885

Ուլաթըր

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յունի. 48, ըստ Յունի. 4. Յունի. 30, ըստ 1. տ. 1886

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԻՈՅ

Թէեւ Գաղիոյ նոր նախարարութեան յայտարարութիւնը, որ կարգացուեցաւ խորհրդարանին առջեւ, համառօտիւ ծանուցուեցաւ հեռագրաւ մինչդեռ չէինք հրատարակած մեր նախորդ թիւը, սակայն աւելի ընտրեցինք, մասնաւոր ուրիշ նիւթոց առատութեան պատճառաւ, սպասել մինչեւ ամբողջ յայտարարութիւնը հասնէր մեզ:

Յայտարարութեան ուշագրաւ կէտերէն մին է զոր ինչ կ'ըսէ նկատմամբ կղերին: Խստիւ կը պարտաւէ անոնց միջամտութիւնը վերջին ընտրութեանց առեւ, եւ կ'ըսէ թէ Եկեղեցւոյն եւ կառավարութեան անջատումն է մի խնդիր «որ ընդհուպ պիտի գայ մեր վրայ անդիմադրելի կերպով»: Նախարարութիւնը դեռ պատրաստ չէ յուզել այս խնդիրը, բայց կը համարի թէ կարելի է որ կղերը պատճառ տայ յանկարծական անջատման: Այս մի սպառնալիք է որոյ նպատակն է զսպել կղերը, նաեւ պատրաստել ճամբայ ապագայ գործողութեանց: Եկեղեցւոյն եւ կառավարութեան անջատում կը նշանակէ դադարեցում նեղ դրամական նպաստն զոր կառավարութիւնը կու տայ կղերը պահելու համար: Այս ինքնին պատճառ չէ մտահոգութեան, որպէս կը ցուցնեն Միացեալ Նահանգը, ուր կառավարութիւնը չօգնելու եկեղեցեաց եւ սակայն նոքա աւելի յաջող են քան զԵկեղեցիս Գաղիոյ: Ազատ եկեղեցի ազատ երկրի մէջ լաւագոյն դրութիւն է, սակայն Գաղիոյ եկեղեցիք այսու իսկ աղատ չեն ըլլար: Անոնց թոյլ չպիտի տրուի ընդունել կտակներ կամ ունենալ կալուածք: Եւ սակայն ժողովրդեան ամսական կամաւոր տուրքն պարտի բռնական ըլլալ պահել կղերը, եւ կը տարակուսինք թէ սոյն փոփոխութիւնը պիտի տայ եւ Եկեղեցւոյն այն հարուածը զոր ունին ի մտի դառն առաջարկողք: Յայտարարութեան այս մասը արեւած էր գոհացունելու համար Արեւմտականները որ սաստիկ կ'ատեն զգաւքաւ հանայից: Որպէս կը գրէ Լեւոն Թադէւս թղթ-թակիցը Փարիզէ, «Ջարմանալին այս է որ 37,000,000 քնակչօք երկրին մէջ հազիւ կան 1,000,000 դաւանող անհաւատք, եւ սակայն այդ մէկ միլիոնը կը հրատարակէ պատերազմ ընդդէմ ուղիւղութեանց եւ հաւատարեաց միւս 36 միլիոնին»: Գաղիոյ տրոյց նախարարական յայտարարութիւնը կը ծանուցանէ մեծատանց թէ կառավարութիւնը պիտի ջանայ ընել աւելի արդար բաժանում արոյ, որ կը նշանակէ թէ աւելի մեծ չափով տուրք պիտի պահանջէ հարուստներէ:

Ի մասին արտաքին աշխարհավարութեան Գաղիա պիտի ջանայ ոչ թէ սկսիլ նոր դադարէն ձեռնարկութիւններ այլ պահել եւ պաշտպանել զոր ինչ արդէն ի ձեռք բերած է: Ամէն կերպով յայտարարութիւնը կը հակի Արեւմտականաց կողմը, զի Մ. Ֆրէսինէ ուրիշ կերպիւ կարող չէ պահել իւր իշխանութիւնը: Կը մնայ տեսնել թէ ուրիշ քայլեր պիտի առնուին նոյն ուղղութեամբ, եւ եթէ առնուին, ինչ պիտի ըլլայ անոնց ազդեցութիւնը Գաղիոյ ներքին բարեկաւարութեան եւ արտաքին յարաբերութեանց վրայ զորս ունի ուրիշ ազդեցութեանց հետ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ. Պարէմ, կառավարիչ Գաղիոյ Իււ գաւառին սպաննուեցաւ յունի. 15 զիչերը երկաթուղւոյ կառքի մը մէջ: Կը կարծուի թէ մարդասպանն է ճարտար թուղթ խաղացող մը որ երկաթուղեաց կառքերը կը մտնէր յաճախ բախտաւորով դրամ կորզելու ճամբորդներէն: Մ. Պարէմ խիստ միջոցներ գործածած էր այս կարգի չարագործաց դէմ, եւ այս սպանութեան շարժառիթն էր թերեւս մասամբ վրէժխնդրութիւն եւ մասամբ փափագ կողոպուտի: Այս 16 երրորդ սպանութիւնն է որ գործուեցաւ ի Գաղիա երկաթուղւոյ կառաց մէջ 1860է ի վեր, եւ այժմ կը պահանջուի որ սոյն կառաց չլինութեան դրութիւնը փոխուի: Ի Գաղիա որպէս եւ Կ. պոլսոյ մօտ դաւաճած երկաթուղեաց վրայ բաժանեալ կառքեր կը գործածուին. այսինքն թէ, կառաց մեծ մասը բաժնուած են խուցեւրու որ միմեանց հետ յարաբերութիւն չունին: Այս փափաքելի է առանձնութեան համար. բայց յաճախ կը պատահի որ մէկ խուցի մէջ միայն 2 անձինք կը մնան եւ եթէ մին անզգամ ոք է, կրնայ ընել միւսին ինչ որ ուզէ: Ամերիկայի եւ Չուիցերիոյ դրութեամբ չլինած կառքեր բաց են ծայրէ ի ծայր, եւ պատահութիւն չըլլար դադարի ոճրագործութեանց համար: Գաղիոյ հասարակութիւնը այժմ կը պահանջէ որ Ամերիկեան դրութեամբ կառքեր մուծուին ի Գաղիա:

Միացեալ Նահանգաց Ազգային Ժողովոյն երկու դահլիճներէն անցաւ օրէնք մը նկատմամբ նախագահական յաջորդութեան, որ անտարակոյս պիտի անանայ Նախագահին հաւանութիւնը: Խնդիրը մանաւանդ կարեւոր է այժմ, ըստ որում Փոլս-Նախագահ Հէնրիքս մեռած է, եւ եթէ պատահի որ Մ. Գլիվլանտ մեռնի՝ պարտ է որոշ գիտցուի թէ ո՛վ պիտի յաջորդէ: Ըստ այս նոր օրինաց նախարարութեան անգամը պիտի յաջորդեն ըստ կարգի իւրեանց ատրիճանին: Մ. Պայարտ, Արեւմտեան Գործոց նախարարը, կ'ըլլայ նախագահ, եւ յետոյ կու գայ կարգը Գանձալին նախարարին, եւս. Բայց Մ. Գլիվլանտ եւ իրաւասարդ եւ առողջ է եւ ամէն պատճառ ունինք յուսարու թէ նա պիտի կատարէ իւր պաշտօնավորութեան շրջանը:

Գերմանիոյ Ազգային Ժողովոյն որոշում մը, որոյ մասին գրեցինք անցեալ շաբթու, որով կը պարտաւէր Ռուսիացի եւ Աւստրիացի Լեհներու արտաքսումն, սակայն գրեւոր է: «Ռուսիոյ եւ Աւստրիոյ հպատակներու արտաքսումն ի ձեռն Բրուսիոյ կառավարութեան, այն ատրիճանաւ եւ կերպիւ որ կը գործադրուի, արդարացի չէ՝ նկատելով ազգային շահերն, կը ցուցնէ թէ զանց առնուած են մարդասիրական նկատումներ, եւ վնասակար է Կայսերական հպատակներու չահուց»: Կառավարութեան կուսակիցը կը պնդէին թէ Ազգային Ժողովոյ ձեռնհասութենէն վեր է քննել այս խնդիրը, ըստ որում Վիլհելմ Կայսր հրամայած էր արտաքսումն իւր թագաւոր Բրուսիոյ, եւ ուստի նախարարութեան կուսակիցը մեկնեցան խորհրդարանէն: Կառավարութեան կուսակից թերթեր կ'ըսեն թէ խորհրդարանին պարտաւանայ որոշումը չը ներկայացունէր երկրին զգացումը, եւ թէ զոհել է Գերմանական շահեր Լեհական շահուց: Խնդիրը վերստին ի քննի պիտի առնուի Բրուսիոյ խորհրդարանին մէջ, ուր պիտի ըլլայ առարկայ բուռն վիճաբանութեան: Մեր ընթերցողը կ'ըմբռնեն թէ Ազգային Ժողովը կը ներկայացնէ Կայսերական շահեր, մինչ

Բրուսիա, Սաքսոնիա, Պալարիա, եւ պետութեան մասանց իւրաքանչիւրն ունի առանձին խորհրդարան տեղական գործոց համար:

Լեւոն Թադէւս թղթակիցը Մատրիտէ կը գրէ թէ, Սպանիոյ նախարարութիւնը խնդիր առնան շած է Գաղիոյ կառավարութեան նէն զսպել գաւառացիութիւններն զորս կը նիւթեն Սպանիացի աքսորեալք ի Գաղիա՝ ընդդէմ կառավարութեան Գրիպինա Թագուհւոյն, եւ մասնաւոր արտաքսել Գաղիացի զՉորիւա, Սպանիացի հանրապետականը որ կը կարծուի թէ է հեղինակ գաւառացիութեանց մեծ մասին: Կ'ըսուի թէ Գերմանիա եւս մտահոգութիւն յայտնած է վասն զի Գաղիա թոյլ կու տայ Գարրոսեանց եւ Հանրապետականաց գաւառութիւններ նիւթել Սպանիական սահմանադիւպոյս վրայ: Հետաքրքրական պիտի ըլլայ տեսնել թէ Գերմանիա եւ Սպանիա որ սակաւ մի ժամանակ առաջ պատրաստ էին մղել պատերազմ ընդդէմ միմեանց, այժմ կը միանան միարան թշնամանալ ընդդէմ Գաղիոյ:

Ըստ լրոց որ հասած են ի Պերլին, Ռուսիոյ ոստիկանութիւնը գտած է ոչնչակալաց ապստամբի տեղ մը հանդէպ Ջարին պալատան ի Սբ. Բեդրսպուրկ: Մի քանի ռուսներ եւ տպագրական մամուլ մը գրտնուած եւ բազում անձինք ձերբակալուած են:

Մինչ գետինը կը պեղեն ի Հոովմ գրտնուեցաւ յոյժ լաւ պահուած դերեզման մը Երեւակուտի անդամներէն Կապա անուն անձին, որ մեռաւ Քրիստոսէ 130 տարի առաջ:

Կը ծանուցուի թէ իշխան Վիլհելմ, եղբորորդի եւ ժառանգ Վիլհելմի մեղքի թագաւորին, նշանուած է ընդ Շարլոթ իշխանուհւոյն Շառլմպուրկ Վիլհելմի փոքր դքսութենէն: Վիլհելմ իշխանին առաջին կինը մեռաւ 1882ին թողով միակ դուստր, որ ըստ օրինաց Վիլհելմի մեղքի չկրնար ըլլալ գահաժառանգ, եւ այսու գահը պարտէր անցնել նոյն ընտանեաց Կաթոլիկ ձեւով: Ըստ որում Վիլհելմի մեղքի մեծաւ մասամբ Բողոքական են, կ'ուրախանան յուսարու որ Վիլհելմ իշխան ամուսնանալով ունենայ որդի:

Յեղափոխութիւն մը ծագած է Պարսկաստանի Խորասան գաւառին մէջ, որոյ պատճառն եղած է տուրքերը աւելցուելու փորձ մը, զոր ըրած է կառավարիչը որ Շահին եղբայրն է: Ի ժողովրդիւնը առաւել եւս ծանրացած է այսու որ կառավարիչը առ ոչինչ համարած է իմամ Բիգայի իշխատակին նուիրեալ սրբարանը, ուր ապաստանած էր մին գլխաւոր խռովայողներէն, եւ ձերբակալել տուած է զնա հոն: Շահսովանց անուն Պարսիկ ցեղը Աղբրէյճան գաւառէն, որ ունին իւր 400 վրան, Ռուսական սահմանադիւպոյս անցած ըլլալով, Ռուսիացիք ջանացին յետս մղել զանոնք: Արդեւքը եղաւ կռիւ մը որով երկու կողմանք ունեցան բաւական կորուստ: Այս դէպք բաւական մտահոգութիւն կու տայ Պարսիկ կառավարութեան, ըստ որում կրնայ ընծայել պատրուակ Ռուսիոյ միջամտելու Պարսկական գործոց:

Գաղիական նախարարութիւնը պարտութիւն մը կրեց Երեւակուտական Ժողովոյ մէջ: Մ. Ռոշֆոռ բերաւ առաջարկութիւն մը ներում չորհելու բոլոր բանտարկելոց վասն քաղաքական յանցանաց, որոյ հակառակեցաւ ի դիմաց կառավարութեան Մ. Կոպլէ, Նախարար Հանրային Կրթութեան: Մ. Կոպլէ իւր ատենախօսութեան մէջ ակնարկեց ինչ ինչ զեղծումներ որ գոր-

ծուած էին վերջին ընտրութեանց միջոցին, եւ այս անգամ իրենք պատճառ եղան որ պահպանողականը յարեցան Մ. Ռոշֆորտի աւանդարտութեան պահանջելով որ ստիպողական համարուի, եւ քուէարկուելով ընդունուեցաւ 248 ի դէմ 231 քուէիւր:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մուսթաֆա փաշա, նախկին նախարար Հանրային Կրթութեան, յաջորդած է վախճանեալ Սուպիի փաշայի իբր նախարար Էվդաֆի:

— Բ. Դուռը իմանալով որ Օսմանեան հըպատակ Յոյներէն ոմանք օտար երկրաց մէջ կամաւոր դրուած են Յունական բանակին, հրահանգ դրկած է իւր դեսպանաց եւ հիւպատոսաց խտուր վարուել այդպիսեաց հետ, դաւաճան նկատելով զանոնք:

— Մոնթենեկրոյի իշխանը Փարիզէ անցած ատեն այցելութեան գացած է Օսմ. դեսպան Էսապ փաշայի եւ յայտնած է իւր անկեղծ բարեկամութիւնը եւ յարգանքն առ Օսմանեան կայսրութիւնը:

— Մ. Գոնտուրիթի, Յունական դեսպան ի Կ. պոլիս, հրաւիրուած ըլլալով բացատրութիւն տալ Բ. Դրան թէ ինչո՞ւ պատերազմական նաւեր մեկնած են Աթէնքէ, պատասխանած է թէ այդ նաւեր գացած են ի Միտլ սովորական պտոյտն ընելու. նաեւ թէ մինչեւ անգամ եթէ երթան Կրետէի ջուրերը, այդ չկրնար ունենալ քաղաքական նշանակութիւն, ըստ որում բոլոր ազգաց նաւատորմը ազատ են մանել նոյն ջուրերը: Դեսպանը աւելցուցած է թէ Օսմանեան նաւատորմն եւս ազատ է պտոյտ ընել Յունական ջրոց մէջ ցորչափ երկու ազգեր պատերազմ չունին ընդդէմ միմեանց:

— Ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ դատի ենթարկած է ութ անձինք որոց կանոնաւոր զբաղումն եղած է սուտ վկայութիւն տալ Կ. պոլսոյ դատարանաց մէջ:

— Զօրաց կեդրոնացումն յիւսիսեւ, Նովիպազար, Միթրովիճա եւ այլ տեղեր ի հիւսիսային Մակեդոնիա փութով յառաջ կը տարուի:

— Մ. Զանոֆ, Արտաքին գործոց նախարար Պուլղարիոյ, հասաւ Կ. պոլիս անցեալ Շաբաթ օր յետ միջաւում: Յարգ կեցաւ Լուքսէմպուրկ պահուկը, բայց ընդ հոգ պիտի փոխադրէ իւր բնակութիւնը Բ. Դրան մօտ ապարանք մը զոր վէհ. Սուլթանը պիտի յանձնէ նմա: Յայտն Մ. Զանոֆ զբաղեցաւ այցելութիւններ տալով Մեծ Եպարքոսին եւ նախարարութեան ուրիշ անդամոց, Պուլղարաց Էկզարքին եւ Ռոսիոյ դեսպանին: Մասնաւոր յանձնախումբ մը կարգուած է ընդ նախագահութեամբ Միւնիխ փաշայի, նախարարին Ներքին Դործոց, խնամով քննելու թէ ի՞նչ փոփոխութիւնք պարտին մոծուել Արեւ. Բուսնիլի կազմական օրինաց մէջ:

— Թրիէսթէ եկող նաւուց համար քարանթիւնը վերցուած է, բայց Սպանական նաւահանգիստներէ եկողը տակաւին պարտին ամբողջ տասն օր քարանթիւն սպասել:

— Մաճիտ փաշա մեկնեցաւ Սոֆիայէ յունի. 26ին երթալ ի Պուլղարէ ուր պիտի կատարուին խաղաղութեան բանակցութիւնք: Նոյն փետրուարին կը ստանայ 300 ոսկի վասն ճամբորդութեան ծախսոց:

ԹՈՒՐԿԻԱ ԵՒ ԻՒՐ ԴՐԱՅԻՔ

Վերջնապէս որոշուած է որ ի Պուլղարէ կատարուին խաղաղութեան բանակցութիւնք

որոց պիտի մասնակցին մէկ կողմանէ Թուրքիա եւ նորա հարկատու Իշխանապետութիւնը, Պուլղարիա, եւ միւս կողմանէ Սերվիա, եւ կ'անկախութիւնը բանակցութիւնք սկսին յառաջիկայ Երկուշաբթի: Եթէ Սերվիա նպատակ ունի դնել իրոց նախկին վերահասարակութիւնն յԱրեւ. Բուսնիլի իբր բացարձակ պայման խաղաղութեան, հարկ չմնար բանակցութեանց, ըստ որում բնականապէս պիտի ըլլան անպտուղ: Բ. Դուռը արդէն որոշած է չնորհել հաիւտորեալ միութիւն Արեւ. Բուսնիլի ընդ Պուլղարիոյ, եւ կը մնայ մանրամասնութեանց խնդիրը: Զենք կարծեւ սակայն թէ Սերվիա պիտի պնդէ այսպիսի անկախութիւն պայմանի վրայ: Պելլրատէն Յունի. 24 թուականաւ ուղղեալ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ, Սերվիոյ կառավարութիւնը կը գործածէ իւր բոլոր զօրութիւնը յառաջ մղելու խաղաղութեան բանակցութիւններն, եւ նոյն թուականաւ ուրիշ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Թագաւորը հաւանած է նախարարութեան առաջարկութեանը՝ անյապաղ հաստատել խաղաղութիւնը: Իրապէս հաւանական է թէ Սերվիոյ ժողովուրդը երբէք փափագած չէ վերսկսիլ պատերազմ: Մ. Գոնտուրիթ Սերվիացի երեսփոխան մը հըրապարակաւ ատենախօսութեան մը մէջ ըսաւ. «Կառավարութիւնը ինքն կը հանէ այս աղերսագիրերը (վասն նորոգման պատերազմին) եւ կը բռնադատէ ժողովուրդը ստորագրել զանոնք... Պատերազմն անժողովրդական էր ի սկզբանէ, եւ նորոգել զայն է խորշիկ եւ անբանաւոր»: Այս խօսքերուն համար Մ. Գոնտուրիթ բանտարկուեցաւ: Հաւանական է սակայն թէ ի սկզբան բանակցութեանց Սերվիա պիտի պնդէ ջնջել Պուլղարական միութիւնը մեծաւ յամառութեամբ: Սերվիա ուրախ պիտի ըլլայ ի ձեռք բերել զոր ինչ կրնայ ազդակ բառնալով: Երկու հարցում ուղղուած է Բ. Դրան Սերվիոյ կողմանէ: Առաջինն է՝ այս թէ, Սերվիա երկու պատուիրակաց հետ պիտի բանակցի՝ մին Սոֆիայէ եւ միւսը Կ. պոլսէ. եւ երկրորդը թէ Մ. Կէշոֆ, որ պիտի գործակցի Մաճիտ փաշայի հետ ի բանակցութիւն խաղաղութեան, կը ներկայացնէ զՊուլղարիա միայն՝ թէ զՊուլղարիա Արեւ. Բուսնիլի հետ: Բ. Դուռը կը պատասխանէ թէ Մաճիտ փաշայի ձայնը միայն պիտի ըլլայ վճռական, եւ թէ Մ. Կէշոֆ կը ներկայացնէ միայն զՊուլղարիա:

Բայց չաթմուս մէջ գլխաւորապէս Յունաստան զբաւեց ընդհանուր ուշադրութիւն: Այս փոքր տէրութիւնը անդիմադրելի կերպիւ կը դիմէր պատերազմի, եւ ահա առաջին անգամ Տէրութիւնը խօսեցան ազդուապէս: Նախ Բրիտանական դեսպանն յԱթէնք ծանուց Մ. Տէլիեանի թէ, եթէ Յունաստան յարձակի Թուրքիոյ վրայ առանց օրինաւոր պատճառի, Անգլիա, Գերմանիոյ հաւանութեամբ, պիտի միջամտէ արգելելու ամէն Յունական նաւային շարժում: Հետեւեալ օրը վեց տէրութիւնք ամենեքին զրկեցին ծանուցադիր Մ. Տէլիեանի նոյն իմաստով, եւ այլեւայլ տէրութեանց կողմանէ պատերազմական նաւեր պիտի զրկուին ի Յունական ջուրս: Մ. Տէլիեանի կը յայտարարէ թէ այսօրինակ նաւային ցոյց մը յարձակում է Գէորգ Թագաւորին արժանապատուութեան եւ ազգին անկախութեան վրայ, եւ Թագաւորը Հայրենասիրական եռանդով խօսած է ժողովրդեան որ Պալատին առջեւ ժողոված էին հանրային ցոյց մը ընելու համար:

Յոյնք դիմաւորով թէ Մ. Կլատսթոն կը սիրէ իւրեանց ազգը, բնականապէս կը յուսաւ

յին թէ պիտի օգնէ իրենց. բայց նա հեռագրաւ պատասխանած է նշանաւոր Յոյնի մը, յայտնելով իւր համակրանքն Յունաց վրայ, բայց ըսելով թէ կը փախադի որ խաղաղութիւն տիրէ, եւ թէ կը յուսայ որ Յունաստան կանգ պիտի առնու յառաջ քան խիղախել ի պատերազմ հակառակ տէրութեանց խրատուն:

Սոյն միջոցի Թուրքիա զրկած է ծանուցադիր մը վեց տէրութեանց, դարձեալ ուշադրութիւն հրաւիրելով Յունաստանի ընթացքին որով կը շարունակէ պահել իւր սպառնալիցութիւնը հակառակ Եւրոպայի բողոքին: Կայսերական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ կարող չէ այլ եւս հանդուրժել իրաց այս վիճակին: Կ'անկախութիւն թէ Բ. Դուռը վերջնագիր մը պիտի դրկէ Յունաստանի: Ուստի մօտ ապագայի մէջ պատերազմ մը ընդ մէջ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի՝ կարելիութեանց կարգին մէջ է. եւ սակայն առանց ուրիշ տէրութեան մը աջակցութեան պիտի անօգնական է Յունաստանի վիճակը, որ Մ. Տէլիեանի պիտի վտանքի այլ եւս յառաջ տանելու իւր երկիրը այսպիսի վտանգաւոր ուղղութեամբ:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունի. 28ին Լորտ Սալզբորի ծանուց խորհրդարանին երկու դահլիճներուն թէ ազգ մը եղած էր Թագաւորն զոր չէր կրնար ծանուցանել մինչեւ Երկուշաբթի: Այս կը նշանակէ թէ նախարարութիւնը պիտի հրաժարի Երեսփոխանական ժողովոյն մի աննպատքութիւն պատճառաւ: Կը կարծուի թէ Մ. Կլատսթոն պիտի կոչուի կազմել նոր նախարարութիւն մը:

— Կը թուի թէ Յունական խորհրդարանը փոխած է իւր աշխարհաւարութիւնը, ըստ որում կը ծանուցանէ թէ պիտի յարգէ Եւրոպայի կամքը:

Կ'ըսուի թէ Գէորգ Թագաւորը եւ Յունական նախարարութիւնը խղած են ամէն յարաբերութիւն ընդ Սըր Հ. Րոմպոլտի, Անգլիոյ դեսպանին յԱթէնք, վասն ինչ ինչ զիրողութեանց որ սա ըրած է նկատմամբ Մ. Տէլիեանի:

Ա. Զ. Դ

Որպէս ծանուցուեցաւ նախապէս, յառաջիկայ Երկուշաբթի (Փետր. 1, ըստ Լատ.) Պայպըլ Հաուզի մատրան մէջ ճիշդ կէս օրին (այն է՝ ըստ Թրքաց ժամը 7 ին քառորդ մնացած) ընդհանուր աղօթքի ժողով պիտի ըլլայ: Բոլոր եղբարք եւ քորք սիրով կը հրաւիրուին ներկայ գտնուել:

ՎՐԻՊԱՆ. Անցեալ շաբթուան Արտաքին Լոյց կարգը Միացեալ Նահանգաց մէջ պատահած փութորկին վրայ գրուած հատուածին մէջ, ցրտութեան աստիճանն հարիւրամասն քերամային վրայ սխալմամբ գուրս ձգուած է, զոր եւս պէտք է կարգաւ «40»:

ԱՐԺԻՔ ԴՐԱՄՈՑ			
Յունուար 18/30, 1886			
Գոնա. [կարոն վճար] 16 Բուս. Երկ. բաժին 36 50			
ԴՐԱՄԻ, Օսմ. լեւոն 100			
Մեծիտիյէ	107 36	Բուսիյ. բոլ	90 8
Մեթալիք	98	Նաբոլէն	87 23
Պէշիք	102 45	Գրիմից	51 40
Ալթըլըք	102 25	Անգլ. լեւոն	140 8
Մանէթ Թղթիւր: 9 20			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՒՅ ՊՅԵԱՅԱՆ. Գիճնանցը Եօգուդու, Ամբիգան խան